

regional public discussion; local public discussion. 2. On the purpose of: normative draft public discussion; information public discussion; control public discussion. 3. On the format: traditional public discussion; electronic public discussion; mixed public discussion. 4. On the subject of discussion: constitutional public discussion; legislative public discussion; sub-legislative public discussion. 5. On the initiative of holding: public discussions initiated by public authorities; public discussions initiated by the public.

Keywords: constitutional-legal forms, public discussion, public, participation democracy, normative-legal act.

УДК 342.815.12

Н. В. Сакір-Молочко

**ГРОШОВА ЗАСТАВА ЯК УМОВА
РЕАЛІЗАЦІЇ ПАСИВНОГО ВИБОРЧОГО
ПРАВА ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ
ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

У статті досліджено правову природу поняття «грошова (виборча) застава» та проаналізовано висновки провідних національних і міжнародних установ щодо доцільності законодавчого встановлення грошової застави в аспекті забезпечення рівних виборчих прав громадян. Особливу увагу приділено правовим оцінкам грошової застави як інституту виборчого права в рішеннях Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України. За результатами дослідження дійдено висновку про основні умови, що мають бути враховані законодавцем для того, щоб грошова застава виступала індикатором, а не перешкодою належної реалізації пасивного виборчого права громадянами.

Ключові слова: грошова застава, виборча застава, пасивне виборче право, майновий ценз, кандидати в депутати.

Постановка проблеми. За роки незалежності в Україні було проведено сім парламентських виборів (у 1994, 1998, 2002, 2006, 2007, 2012 та 2014 роках), до того ж майже всі з них проводилися за новим виборчим законом (закони були прийняті у 1993, 1997, 2001, 2004 та 2012 роках), яким кожного разу передбачалася зміна попередньої виборчої системи. Наразі, напередодні виборів до Верховної Ради України 2019 року, у першому читанні прийнято проект Виборчого кодексу України, яким, знову ж таки, передбачається зміна виборчої системи. Напевно, українська легіслатура слідує позиції Європейського суду з прав людини – «вибір виборчої системи, якою забезпечуватиметься вільне вираження думки народу у виборі законодавчого органу – на основі системи пропорційного представництва, на основі мажоритарної системи чи на основі інших систем – це питання, у якому держава користується широкою свободою розсуду» [1].

В умовах настільки нестабільного виборчого законодавства важливою ознакою належного забезпечення реалізації виборчих прав громадян є неухильне дотримання загальноприйнятих принципів ефективного функціонування інститутів виборчого права. Одним з таких інститутів є

грошова (виборча) застава, правова природа та наслідки застосування якої є предметом дискусій як на національному рівні в багатьох країнах світу, так і на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблематики реалізації виборчого права громадянами розглядаються в науці конституційного права відомими теоретиками та практиками, серед яких: В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, М. І. Ставнійчук, С. Р. Тагієв, О. М. Тодика, С. В. Шевчук, Ю. С. Шемшученко. Проте належної уваги темі визначення ефективних засад практичної реалізації вимог внесення грошової застави приділено не було.

Формування цілей. Метою статті є аналіз та порівняння висновків Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України щодо питання доцільності законодавчої вимоги виборчої застави.

Виклад основного матеріалу. Фундаментальні положення, на яких засновується національне та міжнародне правове регулювання в галузі прав і свобод людини містяться в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка була ратифікована і Верховною Радою України [2].

Стаття 19 Європейської конвенції з прав людини передбачає, що «для забезпечення дотримання Високими Договірними сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини» [3]. Своїми рішеннями та ухвалами Європейський суд з прав людини не лише вирішує конкретні справи, отримані для розгляду, але також створює правове поле для подальшого розвитку закріплених у Конвенції положень [4; 5]. *Sententia facit jus, et legis interpretatio legis vim obtinet* (пер. з лат. – судове рішення створює право, бо тлумачення закону має силу закону) [6, с. 112].

«Згідно з Преамбулою до Конвенції основоположні права і свободи людини найкращим чином забезпечуються через дієву демократію. Оскільки стаття 3 Протоколу № 1 втілює характерний принцип демократії, вона має першочергове значення для всієї системи Конвенції» [7].

У статті 3 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено право на вільні вибори. «Високі Договірні Сторони зобов'язуються проводити вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування в умовах, які забезпечують вільне вираження думки народу у виборі законодавчого органу» [8].

Під час участі у виборах громадяни можуть реалізовувати як активне (право обирати), так і пасивне (право бути обраним) виборче право. Якщо суб'єкт виборчого процесу вважає, що національне виборче законодавство чи органи влади обмежують право кандидатів висувати свою кандидатуру на виборах, то він може звернутися до Європейського суду з прав людини, у рішенні якого зазначено, що пасивне виборче право є «невід'ємною частиною концепції дійсно демократичного режиму» [9].

У 2006 році Європейський суд з прав людини розглядав справу «Суховецький проти України» [10]. Заявник мав бажання зареєструватися кандидатом в депутати на виборах до Верховної Ради України 2002 року,

проте не мав фінансової можливості внести грошову заставу. Заявник стверджує, що визначена виборчим законодавством України грошова застава є занадто великою і перевищує суму його річного доходу. Отже, заявник наполягає на тому, що його права, визначені в статті 3 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, були обмежені, а це, своєю чергою, перешкоджає проведенню вільних виборів. Зауважимо, що йдеться про вибори народних депутатів України 2002 року. Розмір виборчої застави складав 1020 гривень, а річний дохід заявника – 960 гривень, тобто менше суми, яку треба було внести як виборчу заставу. Зазначимо, що середня заробітна плата в Україні складала 2446 грн у 2001 році і 2938 грн у 2002 році. Більше того, заявник наголошував, що таке, як він вважає, фактичне обмеження пасивного виборчого права може стосуватися майже 80% населення України, оскільки саме така частка українців живе за межею бідності й через неможливість унести необхідну суму грошової застави позбавляються шансів зареєструватися на виборах як кандидати в народні депутати.

У рішенні Європейського суду з прав людини в цій справі сказано: «Суд зазначає, що втрата застави у випадку програшу виборів – це відносно рідкісна норма в європейських виборчих системах. Проте з огляду на відносно низький розмір суми, що вимагається, рекламні послуги, що надаються державою, та інші обтяжуючі видатки на організацію виборів, які застави можуть полегшити, Суд не вважає цей захід свавільним або таким, що виходить за межі широких повноважень держави. Тому Суд доходить висновку, що збір, сплата якого вимагалася від заявника, не може вважатися непомірним або таким, що складає непереборний адміністративний або фінансовий бар'єр для певних кандидатів, які хочуть приєднатися до виборчих перегонів, і тим більше він не може становити перепону для появи достатньо представницьких політичних течій або ж втручання у принцип плюралізму» [10].

У практиці Європейського суду з прав людини цитована вище справа була першою і дотепер єдиною, предметом якої було питання законності та доцільності застосування грошової застави як умови реєстрації кандидатом на парламентських виборах. Проте аналогічні питання розглядалися іншими міжнародними установами.

Комітет з прав людини Організації Об'єднаних Націй у Загальних коментарях до статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (у якій йдеться, що «кожний громадянин має мати без будь-якої дискримінації і без необґрунтованих обмежень право і можливість голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців» [11]) зазначає, що «умови, які стосуються строків висунення кандидатур, зборів та застав, мають бути обґрунтованими та недискримінаційними» [12].

Венеціанська комісія Ради Європи, що проводить оцінку виборчого законодавства великої кількості країн, разом з Бюро демократичних інституцій та прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі

підготувала спільний звіт щодо поправок до Виборчого кодексу республіки Вірменія. У звіті, серед іншого, йдеться і про інститут грошової застави. «У випадку пропорційних виборів застава встановлюється на рівні 2500, а у випадку мажоритарних виборів на рівні 100 розмірів мінімальної заробітної плати. Оскільки відсутні ознаки наявності великої кількості потенційних легковажних кандидатів, то такі розміри сум депозитів видаються обґрунтованими» [13].

В Україні також існує практика правового тлумачення інституту грошової застави.

Виборчим законодавством України, попри його часті зміни, завжди було передбачено внесення грошової застави кандидатом у народні депутати та/або виборчою партією (блоком) – залежно від того, яка виборча система (мажоритарна, пропорційна або змішана) існувала у відповідний період часу.

Прийнятий у 1993 році Закон України «Про вибори народних депутатів України» [14] передбачає проведення парламентських виборів за мажоритарною виборчою системою та внесення кандидатом у депутати грошової застави в розмірі одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян (під час проведення виборів у 1994 році – 120 тисяч карбованців). У 1997 році був прийнятий новий Закон України «Про вибори народних депутатів України» [15], яким було запроваджено змішану виборчу систему (225 депутатів обирались в багатомандатному загальнонаціональному виборчому окрузі, 225 – в одномандатних виборчих округах. Для реєстрації списків кандидатів у депутати в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі політична партія, виборчий блок партій повинен внести грошову заставу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (під час проведення виборів у 1998 році – 17 тисяч гривень). Для кандидатів у депутати в одномандатних виборчих округах грошова застава передбачена не була. У 2001 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про вибори народних депутатів України» [16], згідно з яким парламентські вибори також проходили за змішаною виборчою системою. Розмір грошової застави для партій (блоків) було підвищено до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів (під час проведення виборів у 2002 році – 255 тисяч гривень), а для кандидатів, яких висунуто в одномандатних виборчих округах встановлено у розмірі 60 неоподатковуваних мінімумів громадян (1020 гривень). У Законі України «Про вибори народних депутатів України» [17], який було прийнято у 2004 році та до якого було внесено суттєві зміни у 2005 році, було передбачено суто пропорційну виборчу систему. Грошову заставу почали розраховувати не на основі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на основі мінімальних розмірів заробітної плати, зокрема встановлено для партій (блоків) на рівні двох тисяч мінімальних розмірів заробітної плати (під час проведення виборів у 2006 році – 700 тисяч гривень, у 2007 році – 800 тисяч гривень). Законом України «Про вибори народних депутатів України» [18], що набрав чинність у 2012 році і діє дотепер, була повернута змішана пропорційно-

мажоритарна виборча система. Грошову заставу для партії, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати в загальнодержавному окрузі, було зменшено до однієї тисячі розмірів мінімальної заробітної плати (під час проведення виборів у 2012 році – 1118 тисяч гривень, у 2014 році – 1218 тисяч гривень). Партія, яка висунула кандидата в депутати в одномандатному окрузі, а також депутат-самовисуванець мають внести грошову заставу в розмірі десяти розмірів мінімальної заробітної плати (під час проведення виборів у 2012 році – 11180 гривень, у 2014 році – 12180 гривень).

Зазначимо, що в проекті Виборчого кодексу України [19] також передбачено внесення грошової застави. Оскільки відповідно до зазначеного проекту формування депутатського складу ВРУ має відбуватися на основі пропорційної виборчої системи, то участь у парламентських виборах зможуть брати політичні партії, які мають сплатити грошову заставу в розмірі двох мільйонів гривень (уперше планується встановити розмір грошової застави у вигляді фіксованої суми, а не на основі змінних – неоподаткованого мінімуму доходів громадян або мінімального розміру заробітної плати, як це було в попередньому та є в чинному виборчому законодавстві).

Попри сталу практику законодавчої вимоги внесення грошової застави кандидатами у народні депутати або партіями, які висувають списки кандидатів у народні депутати, і в Україні виникають питання щодо обґрунтованості таких вимог з огляду на сучасні умови та стан розвитку українського суспільства.

31 жовтня 2001 року 63 народних депутати звернулися до КСУ з поданням щодо конституційності положення статті 43 ЗУ «Про вибори народних депутатів» від 18 жовтня 2001 року № 2766 – III. У згадуваній статті зазначено, що «кандидат у депутати, якого висунуто в одномандатному окрузі, до подання документів окружній виборчій комісії для реєстрації вносить на рахунок окружної виборчої комісії заставу в розмірі 60 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [20]. Суб'єкти подання вважають, що вимогу внесення грошової застави кандидатами в депутати треба розцінювати як майновий ценз громадян, чії кандидатури можуть висуватися для балотування на виборах. Це призводить до факту встановлення привілеїв та обмежень, що суперечить статтям 5 і 24 Конституції України [21], які передбачають, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ, а громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Автори подання звертають увагу й на те, що більшість громадян України відкинуті за межу бідності, а отже, вони не мають змоги внести грошову заставу і, відповідно, не можуть реалізувати пасивне виборче право.

Це подання стосується тієї ж самої законодавчої норми, що й у випадку описаної вище справи «Суховецький проти України».

Під час розгляду справи судді Конституційного суду висловили свої позиції. Суддя В. Сіренко підтримав позицію заявників і зазначив, що в разі висунення додаткових умови для реалізації пасивного виборчого права виникає ситуація застосування виборчого цензу. Відповідно, і грошова

застава є виборчим цензом. Більше того, саме майновий стан громадянина визначає його спроможність внести грошову застава, а отже вимога внесення грошової застави суперечить положенням статті 24 Конституції України, відповідно до яких не може бути привілеїв і обмежень за такою ознакою, як майновий стан. Таку позицію підтримав і суддя Г. Пономаренко.

Протилежну думку висловили судді А. Селіванов та А. Заєць. Вони наголошували, що грошова застава і виборчі цени – це абсолютно різні за своєю правовою природою інститути виборчого права. Виборчі цени встановлюють для того, щоб визначити умови, за яких громадянин набуває виборчу правоздатність, а грошова застава має забезпечити відповідальне ставлення громадян до реалізації пасивного виборчого права. Визначення ж розміру грошової застави є питанням політичної доцільності.

Доречним буде проаналізувати й експертні висновки, надані на прохання Конституційного Суду України щодо питання конституційності вимоги внесення грошової застави.

Із позицією депутатів, які звернулися до Конституційного Суду України погоджується і В. Погорілко (який на час розгляду справи займав посаду завідувача відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України). Науковець зазначив, що положення статті, конституційність якої розглядається, суперечать низці принципів і норм Конституції України і доходить висновку, що «за умови проведення виборів по одномандатних округах за мажоритарною системою відносної більшості може скластися так, що лише заможні виборці будуть обирати заможних кандидатів, а в парламенті можуть мати місце поява ігнорування волі більшості виборців» [22].

М. Ставнійчук (на час розгляду справи – член Центральної виборчої комісії) не погоджується з тим, що вимога щодо внесення грошової застави кандидатами у депутати є неконституційною, зазначаючи, що «грошова застава – це певна виражена в грошовій формі гарантія відповідальності кандидата в депутати, політичної партії, виборчого блоку політичних партій, певна запорука або засіб підтвердження серйозності їх намірів щодо участі у виборчому процесі, яка обов'язково вноситься при реєстрації кандидатів у депутати відповідною виборчою комісією, засіб захисту виборців від участі у виборчому процесі тих осіб, які не мають серйозного наміру балотуватися на виборах, адже в разі програшу на виборах грошова застава не повертається» [23]. При цьому експерт наголошує, що «розмір застави має бути завжди орієнтованим на стан економічної системи держави, виходити з об'єктивних показників матеріального забезпечення громадян держави» [23].

У висновку Управління правової експертизи Секретаріату Конституційного Суду України зазначено, що «грошова застава як інститут виборчого процесу та категорія характеристики особи щодо її майнового стану як за формою, так і за змістом не співвідносяться один до одного» [24].

З огляду на норми чинного законодавства та проаналізовані вище позиції експертів, Конституційний Суд України дійшов висновку, що

грошова застава не є обмеженням пасивного виборчого права громадян, мотивуючи це тим, що « грошова застава за своєю правовою природою не є майновим цензом, а вказана норма не суперечить положенням статей 21, 24 Конституції України, за якими всі люди є вільні та рівні у своїй гідності і конституційних правах і свободах» [25].

У рішенні Конституційного Суду України визначається і мета застосування грошової застави – «забезпечення відповідального ставлення громадян як ймовірних кандидатів у депутати, якого висунуто в одномандатному окрузі, та кандидатами в депутати, внесеними до виборчих списків у багатомандатних округах, щодо реалізації їх пасивного виборчого права, а також упередження можливих невинуватених витрат з державних фондів» [25].

Отже, правові позиції Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України щодо законності та доцільності застосування грошової застави ідентичні за суттю.

Висновки. Інститут виборчої застави дає можливість: контролювати масову політичну активність (у частині реалізації пасивного виборчого права); упереджувати зловживання, що можуть призвести до невинуватеного використання державних коштів, за рахунок яких фінансуються окремі аспекти виборчих кампаній; забезпечувати обрання до парламенту здібних і придатних до такої відповідальної роботи громадян.

При визначенні розміру виборчої застави потрібно враховувати, що, з одного боку, кожен, хто має обґрунтоване бажання реалізувати пасивне виборче право та взяти участь у виборах як кандидат, мав фінансову можливість внести грошову заставу; а з іншого – розмір виборчої застави має бути не занадто мізерним, щоб пасивне виборче право як правовий інститут не знецінювалося та не нівелювалося.

Використані джерела:

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Matthew проти Сполученого Королівства» від 19 лютого 1999 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58910> (дата звернення: 19.12.2018).

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.12.2018).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 19.12.2018).

4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» від 18 січня 1978 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57506> (дата звернення: 19.12.2018).

5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Jeronovičs проти Латвії» від 05 липня 2016 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165032> (дата звернення: 19.12.2018).

6. Права людини і громадянина в афоризмах та прислів'ях. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту

державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України. Серія II. Коментарі прав і законодавства / Ю. М. Грошевий та ін.; за ред. П. М. Рабіновича. Київ : Атіка, 2001.

7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Mathieu-Mohin та Clerfaut проти Бельгії» від 02 березня 1987 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57536> (дата звернення: 19.12.2018).

8. Протокол до Конвенції про захист прав і основоположних свобод від 20 березня 1952 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 (дата звернення: 19.12.2018).

9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Podkolzina проти Латвії» від 09 квітня 2002 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60417> (дата звернення: 19.12.2018).

10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Суховецький проти України» від 28 червня 2006 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72893> (дата звернення: 19.12.2018).

11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 19.12.2018).

12. UN Committee on Human Right, General Comment 25, "The Right to Participate in Public Affairs, Voting Right to Equal Access to Public Service". 12 July 1996. URL : <https://www.osce.org/odihr/elections/19154> (дата звернення: 19.12.2018).

13. Final Opinion on the Amendments to the Electoral Code of the Republic of Armenia by the Venice Commission and OSCE/ODIHR adopted by the Council for Democratic Elections At its 14th meeting (Venice, 20 October 2005) and the Venice Commission at its 64th plenary session (Venice, 22-22 October 2005). URL : [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2005\)027-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2005)027-e) (дата звернення: 19.12.2018).

14. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 18 листопада 1993 року № 3623 – XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3623-12> (дата звернення: 19.12.2018).

15. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 24 вересня 1997 року № 541/97 - ВР. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.12.2018).

16. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 18 жовтня 2001 року № 2766 – III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2766-14> (дата звернення: 19.12.2018).

17. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 25 березня 2004 року № 1665 – IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1665-15> (дата звернення: 19.12.2018).

18. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17 листопада 2011 року № 4062 – VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення: 19.12.2018).

19. Виборчий кодекс України : проект. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56671 (дата звернення: 19.12.2018).

20. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 18 жовтня 2001 року № 2766 – III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2766-14> (дата звернення: 19.12.2018).

21. Конституція України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.12.2018).

22. Висновок щодо тверджень та оцінок, викладених у конституційному поданні 63 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 43 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 18 жовтня 2001 року № 2766 – III, підготований Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/445> (дата звернення: 19.12.2018).

23. Висновок щодо відповідності Конституції України положень статті 43 Закону України «Про вибори народних депутатів України» члена Центральної виборчої комісії Ставнійчук М. І. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/445> (дата звернення: 19.12.2018).

24. Висновок на конституційне подання 63 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 43 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 18 жовтня 2001 року № 2766–III, підготовлений Управлінням правової експертизи Секретаріату Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/445> (дата звернення: 19.12.2018).

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 63 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 43 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про виборчу заставу). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-02> (дата звернення: 19.12.2018).

Стаття надійшла до редакції 20.12.2018

Сакир-Молочко Н. В. Денежный залог как условие реализации пассивного избирательного права в контексте правовых позиций Европейского суда по правам человека и Конституционного Суда Украины

В статье исследуется правовая природа понятия «денежный (избирательный) залог» и анализируются выводы ведущих национальных и международных учреждений о целесообразности законодательного установления денежного залога в аспекте обеспечения равных избирательных прав граждан. Особое внимание уделено правовым оценкам денежного залога как института избирательного права в решениях Европейского суда по правам человека и Конституционного Суда Украины. Исходя из результатов исследования, сделан вывод об основных условиях, которые необходимы быть учтены законодателем для того, чтобы денежный залог был индикатором, а не преградой надлежащей реализации пассивного избирательного права гражданами.

Ключевые слова: денежный залог, избирательный залог, пассивное избирательное право, имущественный ценз, кандидат в депутаты.

Sakir-Molochko N. The Deposit as a Condition for the Implementation of Passive Electoral Rights of Citizens in the Context of the Legal Positions of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Ukraine

In the article the legal nature of the definition “electoral deposit” and conclusions of leading national and international institutions on the expediency of the electoral deposit in the aspect of ensuring equal electoral rights of citizens are analyzed.

Particular attention is paid to the legal assessments of the electoral deposit in the decisions of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Ukraine.

The European Court of Human Rights considered the case *Sukhovetsky v. Ukraine* on the issue of legality and appropriateness of the electoral deposit. The European Court of Human Rights concluded that the electoral deposit couldn't be considered to had been excessive or such as to constitute an insurmountable administrative or financial barrier for a candidate wishing to enter the electoral race, and even less an obstacle to the emergence of sufficiently representative political currents or an interference with the principle of pluralism.

Proceeding were initiated before the Constitutional Court of Ukraine following a constitutional petition by 63 members of parliament, who challenged that electoral deposit was a property qualification, which discriminated against less successful citizens. The Constitutional Court of Ukraine held that electoral deposit was not a direct or indirect limitation of the right to stand for election, since it did not predetermine the citizen's right to elect or be elected. The deposit was no more than a precondition for the candidate's registration by the electoral commission. All the candidates had to pay the same amount, irrespective of their financial situation, and thus it could not be considered discriminatory on grounds of property. The electoral deposit was intended both to encourage a responsible attitude towards elections on the part of potential candidates and to prevent an abuse of electoral rights. Moreover, it was aimed at preventing excessive or unreasonable expenditure of the State funds allocated to cover candidate's costs.

According to the results of the study the conclusion about main conditions that should be taken into consideration by the legislator in order to make the electoral deposit an indicator, but not an obstacle to the proper implementation of passive electoral rights of citizens is made.

Keywords: electoral deposit, passive electoral right, property qualification, candidates for deputies.

УДК 342.951: 61 (477)

О. Л. Сіделковський

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ
ЄДИНОГО МЕДИЧНОГО ПРОСТОРУ
УКРАЇНИ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ)**

У статті акцентовано увагу на проблематиці формування єдиного медичного простору України. Констатовано, що це важливий чинник поліпшення стану справ із забезпеченням прав пацієнтів. Запропоновано враховувати тенденції децентралізації при побудові єдиного медичного простору України.

Ключові слова: єдиний медичний простір, медичне право, охорона здоров'я, методологія, правове забезпечення.

Постановка проблеми. На сьогодні ми є свідками особливої актуалізації проблематики охорони здоров'я населення в найширшому сенсі: як загальносоціальної проблеми, як локальних негараздів, що трапляються майже в кожній українській сім'ї у разі хвороби члена сім'ї, як